

Зміст

Вступ

1. Управління дебіторською заборгованістю підприємства

1.1. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості підприємства

1.2. Фактори, що визначають обсяг дебіторської заборгованості підприємства

1.3. Теоретичні основи управління дебіторською заборгованістю

2. Поняття кредиторської заборгованості

2.1. Погашення кредиторської заборгованості в добровільному порядку

2.2. Склад і показники кредиторської заборгованості

2.3. Планування кредиторської заборгованості

3. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості ТОВ "Юнігран"

Висновок

Використана література

Додатки

Вступ

Аналіз і управління дебіторською і кредиторською заборгованістю мають дуже велике значення для підприємств, що функціонують в умовах ринку. Вміле й ефективне управління цією частиною поточних активів є невід'ємною умовою підтримки необхідного рівня ліквідності і платоспроможності. Управління дебіторською заборгованістю необхідно як при формуванні іміджу надійного позичальника, так і з погляду забезпечення ефективної поточної діяльності підприємства.

Особливо актуальним представляється аналіз і управління дебіторською заборгованістю для фірм, що здійснюють діяльність, велика частина господарських операцій якої полягає в русі коштів і фінансової документації, а не матеріальних потоків. У таких фірм значна частка поточних активів приходить саме на дебіторську заборгованість. Управління дебіторською заборгованістю має особливе значення в період інфляції, коли подібна іммобілізація власних оборотних коштів стає особливо не вигідною.

У залежності від спрямованості діяльності деякі підприємства працюють переважно за готівку, а деякі надають свої послуги визначеній частини покупців у залежності від рівня сталих відносин у кредит. Кредит може бути необхідною умовою існування підприємства, особливо якщо його надають конкуренти.

Рівень заборгованості визначається багатьма факторами: видом продукції (послуг), місткістю ринку, ступенем насиченості ринку даною продукцією (послугами), прийнятою на підприємстві системою розрахунків та ін. Якщо підприємство має значну питому вагу дебіторської заборгованості в складі поточних активів, найважливішою задачею фінансових менеджерів є ефективне управління нею.

Інформаційною базою для аналізу заборгованості є офіційна фінансова звітність: бухгалтерський звіт (розділ "Оборотні активи"), форма

№ 5 "Додаток до бухгалтерського балансу" (розділ 2 "Дебіторська і кредиторська заборгованість" і довідки до нього). Для більш детального аналізу якості дебіторської заборгованості користуються даними ордерів чи відомостей обліку розрахунку з покупцями і замовниками, підзвітними особами і т.д.

Ліквідність дебіторської заборгованості визначається головним чином швидкістю і термінами її оборотності. Якість дебіторської заборгованості визначається ступенем відповідності термінів заборгованості умовам платежу.

При дослідженні динаміки дебіторської заборгованості виникає питання: чим обумовлені ті чи інші її зміни – варіюванням масштабів діяльності, успіхами чи прорахунками менеджерів? Для того щоб відповісти на це питання, необхідно порівняти її зміни з динамікою результатів діяльності фірми. Зробити це можна за допомогою коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості, що також відносяться до групи так званих показників ділової активності.

1. Управління дебіторською заборгованістю підприємства

1.1. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості підприємства

Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, в свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

Традиційна класифікація дебіторської заборгованості передбачає її розподіл за правовим критерієм на *строкову* або *прострочену*. До *строкової* відноситься дебіторська заборгованість, строк погашення якої ще не настав або становить менше одного місяця і яка пов'язана з нормальними строками розрахунків, визначеними в угодах. *Прострочена* – це заборгованість з порушенням договірних термінів, або заборгованість, що пов'язана з помилками в оформленні розрахункових документів.

Окремо необхідно виділити *безнадійну дебіторську заборгованість* – рахунки, які покупці не оплатили. Такі борги списуються на збитки по закінченні строку позовної давності.¹

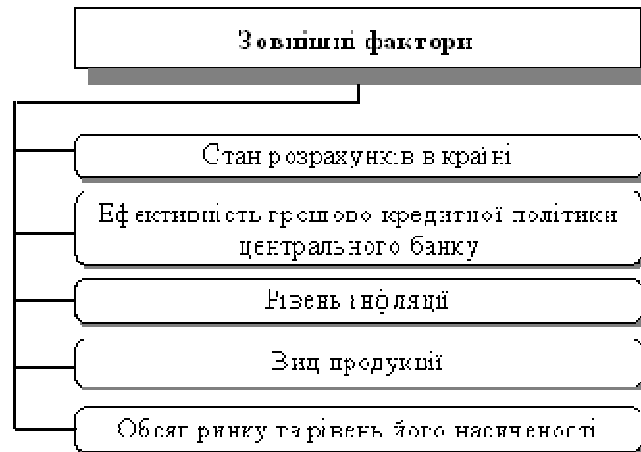
Дебіторська заборгованість, як правило, представлена у вигляді кредиту, що надається по відкритому рахунку. Єдиним доказом того, що покупець винен постачальнику гроші за отримані ним товари чи послуги, є запис в бухгалтерських книгах і рахунок, підписаний покупцем. Щоб захистити себе від ризику несплати по рахунках, постачальник може вимагати оформлення комерційного кредиту шляхом виписки простого або переказного векселя або виставлення покупцем акредитиву.

---

¹ Кірейцев Г.Г., Фінансовий менеджмент. Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.

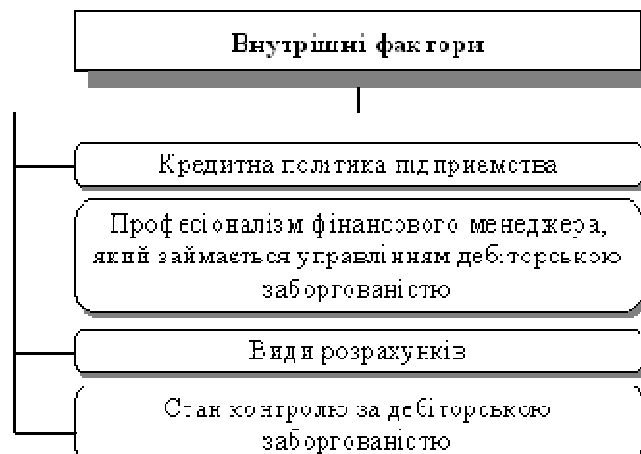
1.2. Фактори, що визначають обсяг дебіторської заборгованості підприємства

Розмір дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами, які поділяються на зовнішні та внутрішні (рис. 1.1. і 1.2).

Рис. 1.1. Склад зовнішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості

Зовнішні фактори практично не залежать від діяльності підприємств і обмежити їх вплив досить складно. Внутрішні – залежать від того, наскільки фінансовий менеджер володіє навичками управління дебіторською заборгованістю.

Рис. 1.2. Склад внутрішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарооборот і сума дебіторської заборгованості.

Послаблення розрахункових умов, що збільшує дебіторську заборгованість покупців, має свої переваги і недоліки. Так, з одного боку – це зростання обсягу продажу товарів та прибутку, а з іншого – збільшення суми безнадійних боргів та додаткові фінансові витрати через наявність на балансі дебіторської заборгованості.

Перш ніж прийняти рішення про послаблення розрахункових умов, слід порівняти витрати від утримання на балансі додаткової дебіторської заборгованості контрагентів з вигодою від зростання обсягу продаж. Якщо результат такого порівняння дає прибуток, то підприємство може послабити покупцям свої розрахункові умови.

Однак послаблення вимог щодо розрахунків не завжди дає такий результат. Іноколи додаткові витрати на безнадійні борги та утримання на балансі додаткової дебіторської заборгованості значно перевищують прибуток від додаткового товарообороту. Результатом може стати накопичення на балансі, окрім старої, ще й нової дебіторської заборгованості. В цьому випадку краще не змінювати умови розрахунків, тобто не послаблювати їх.

1.3. Теоретичні основи управління дебіторською заборгованістю

Після того, як встановлено тривалість виробничо-фінансового циклу, слід провести аналіз дебіторської заборгованості підприємства-постачальника.

Далі проводиться аналіз оборотності дебіторської заборгованості, для чого використовують відповідні коефіцієнти. Для розрахунку цих коефіцієнтів використовується бухгалтерський баланс і Звіт про фінансові результати.

$$\text{Оборотність ДЗ} = \frac{\text{ВР}}{\text{ДЗ}_{\text{сер}}}, \quad (1)$$

де ВР – виручка від реалізації;

ДЗсер – середня дебіторська заборгованість.

Для розрахунку середньої дебіторської заборгованості використовуються формули:

середньої хронологічної (якщо є дані про розміри дебіторської заборгованості на початок кожного місяця або кожного кварталу):

$$\text{ДЗсер} = \frac{\frac{\text{ДЗ}_1}{2} + \text{ДЗ}_2 + \text{ДЗ}_3 + \dots + \frac{\text{ДЗ}_n}{2}}{n-1}, \quad (2)$$

де ДЗ₁, ДЗ₂, ..., ДЗ_n – величина ДЗ на початок кожного місяця або кварталу;

середньої арифметичної (якщо є дані про розміри дебіторської заборгованості тільки на початок і кінець періоду):

$$\text{ДЗсер} = \frac{\text{ДЗ}_{\text{почпер}} + \text{ДЗ}_{\text{кінпер}}}{2}, \quad (3)$$

Чим швидше обертається дебіторська заборгованість, тим менший ризик її непогашення. Чим вищий є цей коефіцієнт, тим агресивніша політика стягнення платежів;

$$\text{Період погашення ДЗ} = \frac{360 \text{ днів}}{\text{оборотність ДЗ}} \quad (4)$$

Чим більший період погашення дебіторської заборгованості, тим вищий ризик її непогашення. Період до 60 днів вважається нормальним, до 90 днів – поганим, а більше 90 днів – суцільні проблеми.

Слід проаналізувати також такі показники рівня дебіторської заборгованості як:

$$\text{Частка ДЗ в поточних активах} = \frac{\text{ДЗ}}{\text{поточні активи}} \times 100\% \quad (5)$$

$$\text{Частка сумнівної ДЗ} = \frac{\text{сумнівна ДЗ}}{\text{ДЗ}} \times 100\%$$

Цей показник характеризує якість дебіторської заборгованості. Чим вищий цей показник, тим нижча ліквідність дебіторської заборгованості.

Можна провести аналіз дебіторської заборгованості за покупцями з метою виявлення покупців, що порушують строки платежів, і підготувати звіт про збитки по безнадійних боргах.

При аналізі коефіцієнтів, що характеризують дебіторську заборгованість, необхідно дотримуватися наступних принципів:

- порівнювати їх із середньогалузевими і з коефіцієнтами підприємств цієї ж галузі. Велика розбіжність із вказаними показниками у будь-який бік потребує уваги;

- враховувати циклічність бізнесу, тобто розраховувати коефіцієнти окремо для періодів зростання і для періодів спаду;

- порівнювати їх значення при зміні кредитної політики, яка проводиться підприємством, і тим самим визначати ефективність цієї політики;
- розрізняти продаж в кредит і за готівку. Якщо у підприємства переважає продаж за готівку, а за продажем в кредит мають місце постійні затримки і середній період сплати занадто високий, то можливо варто припинити продаж в кредит взагалі і продавати товари та послуги тільки за готівку;
- прагнути до балансу між кредиторською заборгованістю і дебіторською, адже кредиторська заборгованість є безкоштовним джерелом фінансування.

Аналіз дебіторської заборгованості дозволяє зробити висновок про ефективність кредитної політики, що проводиться підприємством, виявити її недоліки і врахувати їх при розробці нової кредитної політики.

2. Поняття кредиторської заборгованості

Кредиторська заборгованість - тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. Розрізняють нормальну (законну) і прострочену К.з. Нормальна виникає у межах діючих термінів її сплати. Заборгованість, не погашена з настанням термінів сплати, є простроченою. В регульованих ринкових системах з розвинутим господарським законодавством кредитор у разі невиконання позичальником у передбачені терміни своїх кредитних зобов'язань може подати на нього позові в судовому порядку вимагати не лише повернення боргу, а й повного відшкодування збитків. У разі невиконання позичальником рішень суду про сплату заборгованості суд оголошує боржника неплатоспроможним і застосовує механізм банкрутства, який водночас є й механізмом вибору ефективного власника, і механізмом запобігання можливій ланцюговій реакції поширення неплатежів між господарюючими суб'єктами, що може перетворитися на потужний дестабілізуючий фактор економіки. Проте в періоди глибоких економічних потрясінь механізм банкрутства належним чином не виконує зазначені функції, і через несприятливі об'єктивні обставини дуже часто неплатоспроможними стають виробники з нормальним і навіть високим рівнем ефективності господарювання, які створюють потрібну споживачам продукцію (послуги). Банкрутства і К.з. у такому разі набувають масового характеру, посилюють процес згортання виробництва, зменшення кількості робочих місць, доходів, рівня споживання суспільства. В Україні проблема К.з. була однією з найгостріших у першій половині 90-х ХХ ст. Способи, якими її намагалися вирішувати в 1992-93 (через надання державою господарюючим суб'єктам кредитів, субсидій, допомог, джерелом яких була додаткова емісія грошей), не мали і не могли мати бажаних наслідків, оскільки коріння проблеми - у виробництві, насамперед невідповідності його структури структурі суспільних потреб (високому ступені залежності

від імпорту сировини, комплектуючих, енергоносіїв тощо, високій фондо- і матеріаломісткості продукції за низької її якості та відносно високої ціни тощо), а навпаки, погіршили загальну макроекономічну ситуацію, спричинивши бурхливий розвиток інфляційних процесів. Інфляція руйнувала виробництво, фінансово-грошову систему. Криза в державі набула рис глибокої стагфляції. За таких умов уряд спрямовував значні зусилля на стримування галопуючої інфляції. Вжиті ним упродовж 1994-95 заходи дали змогу суттєво знизити її рівень (з 850% у 1994 до 180% у 1995 на рік). Проте жорстка монетарна політика, за допомогою якої уряд боровся з інфляцією, посилила кризу неплатежів. Тільки за перші сім місяців 1995 прострочена К.з. підприємств і організацій в Україні збільшилася на 571 трлн. крб. і досягла рівня 725 трлн. крб. У наступні роки К.з. ще більше поглибилася і в 1998 становила 107,7 млрд. грн., що майже вдвічі перевищувало обсяги ВВП. Тотальні неплатежі за зобов'язаннями І стали одним із найголовніших факторів, що блоку-івали поживлення господарського життя в країні. І це не випадково. Монетарна політика, по суті, є політикою стримування доходів, тому підвищення платоспроможності господарських суб'єктів неможливе, отже, неможливо перебороти спад виробництва, вивести економіку з кризи. Досвід країн Західної Європи, уряди яких у 70-80-ті використовували концепцію монетаризму як керівництво до дії в боротьбі зі стагфляцією у цих країнах, засвідчує, що монетарна політика ефективна щодо приборкання інфляції, але супроводжується подальшим згортанням виробництва, зростанням безробіття, загостренням соціальної напруженості. Логіка й реальна практика, в т.ч. самої України, засвідчують, що розв'язати проблему неплатежів можна тільки в контексті загального оздоровлення економіки на базі піднесення виробництва через пряме (не опосередковане штучним "накачуванням" в економіку номінального попиту) стимулювання його розвитку. Для цього потрібна цілісна програма, в якій, крім заходів щодо стримування інфляційних процесів, передбачаються і ре-

тельно виважені, узгоджені між собою, конкретизовані напрями політики держави в галузі інвестицій, амортизації, цін, податків, підготовки кадрів, оплати праці, зовнішньоекономічних відносин тощо, спрямовані на структурну перебудову економіки, підвищення її ефективності, розвиток конкурентного середовища, чутливості виробництва до суспільних потреб, на зростання на цій основі реальних доходів господарюючих суб'єктів, усього населення країни.

До складу майна підприємства, як майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи його борги. В іншій правовій нормі - при перерахуванні об'єктів цивільних прав борги, чи кредиторська заборгованість, не названі в числі інших видів майна, до яких віднесені речі, включаючи гроші і цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права. Це явна непогодженість у законодавстві. Якщо в числі об'єктів цивільних прав названі майнові права, то варто було б вказати і кореспондуючі їм майнові обов'язки, чи, більш конкретно, кредиторську заборгованість.

Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації, як правило кошти, але і товарно-матеріальні цінності, наприклад у зобов'язаннях по товарному кредиті. Як правова категорія кредиторська заборгованість - особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити дану частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Дана частина майна суть борги організації, чуже майно, чужі кошти, що знаходяться у володінні організації-боржника. Таким чином, кредиторська заборгованість має двоїсту юридичну природу: як частина майна вона належить організації на праві володіння, чи навіть праві власності щодо отриманих позичково грошей чи речей, визначених родовими ознаками; як об'єкт зобов'язальних

правовідносин - це борги організації перед кредиторами, тобто обличчями, уповноваженими на витребування чи стягнення від організації зазначеної частини майна.

З урахуванням відзначених ознак кредиторську заборгованість можна було б визначити як частина майна організації, що є предметом виниклих з різних правових основ боргових зобов'язань організації-дебітора (боржника) перед уповноваженими обличчями кредиторами, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації - балансоутримувача.

2.1. Погашення кредиторської заборгованості в добровільному порядку

Якщо кредитор по настанні термінів виконання зобов'язання не звертається до організації-дебітора з вимогою про виплату боргів, кредиторська заборгованість залишається в розпорядженні дебітора і він може або повернути кредитору борги за власною ініціативою, або використовувати незатребувані засоби в складі свого майна. Неповорнення боргу спричиняє застосування до боржника визначених майнових санкцій: стягнення неустойки, передбаченої договором; штрафів, установлених законом; відсотків за користування чужими коштами внаслідок їхнього неправомірного утримання, відхилення від їхнього повернення, іншої прострочення в їхній сплаті. Кредитори можуть стягнути з дебітора й збитки, заподіяні ним несвоєчасним поверненням чи неповорненням боргів: за загальним правилом збитки відшкодовуються в частині, не покритою неустойкою чи відсотками, стягваними за користування чужими коштами. Неповорнення боргів може привести до порушення в арбітражному суді справи про неспроможність (банкрутстві) організації-дебітора.

Незважаючи на розгалужену структуру нормативних і договірних санкцій, їхній сумарний афект може бути менше тієї економічної вигоди,

що розраховує одержати організація-дебітор у наслідок використання чужих коштів. Наприклад, за договором на виготовлення й постачання складного серійного устаткування замовник перелічує виконавцю аванс по підписанні договору, а потім робить попередню оплату двох-трьох перших етапів робіт. Дана схема розрахунків за договором дозволяє організації-виконавцю тимчасово використовувати отримані від замовника фінансові ресурси на інші мети, "прокручують" їхній, наприклад, на ринку цінних паперів. Якщо при цьому терміни виготовлення і здачі об'єкта зрушаться і виконавцю прийдеться заплатити неустойку, а може бути, і повернути замовнику отримані від нього аванси, суми санкцій будуть погашені виконавцем-боржником за рахунок прибули, отриманої від використання чужих фінансових ресурсів.

Дана практика підтверджена численними судовими суперечками про стягнення кредиторської заборгованості. Одним із стимулів до добровільного повернення боргів служить плата за користування чужими коштами. Тим часом законодавець, дорівнюючи розміри плати до дисконтної ставки банківського відсотка на день пред'явлення позову, значно послабив стимулююче вплив цієї санкції. Варто було б установити розмір плати за користування чужими коштами рівним дворазовій дисконтній ставці банківського відсотка. Тоді вплив санкції на несправних дебіторів було б більш відчутним і стимулювало б їх до добровільного погашення боргів.

Будь-які боргові зобов'язання організація-дебітор може виконати в добровільному порядку. Самий елементарний і найбільш розповсюджений шлях для цього - перерахування суми боргу на банківський рахунок кредитора. Якщо реквізити банківського рахунка кредитора невідомі і довідатися їхній неможливо, боржник, вправі внести належні з його гроші чи цінні папери в депозит нотаріуса, а у випадках, передбачених законом, у депозит суду. Внесення грошової чи суми цінних паперів у депозит чи

нотаріуса суду стане виконанням зобов'язання і, отже, погашенням кредиторської заборгованості.

2.2. Склад і показники кредиторської заборгованості

У тих випадках, коли організація-дебітор не приймає ніяких заходів щодо добровільного повернення боргів, у кредиторів залишається можливість примусового стягнення, що у залежності від характеру кредиторської заборгованості здійснюється одним із двох способів: 1) у судовому чи 2) у позасудовому порядку.

Поняттям кредиторської заборгованості охоплюються боргові зобов'язання організації-дебітора, що мають різне походження, а отже, різні юридичну природу і правовий режим, що, власне кажучи, обумовлює практичну необхідність використання погодженого на рівні закону понятійного апарата. Оскільки кредиторська заборгованість служить одним із джерел засобів, що знаходяться в розпорядженні організації-дебітора, неї показують у пасиві балансу. Облік кредиторської заборгованості ведеться, природно, по кожному кредиторі окремо ("розрахунки з кредиторами" чи просто "кредитори"), а в узагальнюючих показниках відбивають загальну суму кредиторської заборгованості і дають її, розбиваючи на вісьмох груп.

За діючими правилами в поясненнях до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати в числі інших додаткових даних указують зведення "про наявність на початок і кінець звітного періоду окремих видів кредиторської заборгованості". До складу кредиторської заборгованості входять показники по наступним позиціях:

- *постачальники і підрядчики;*
- *векселя до сплати;*
- *заборгованість перед дочірніми і залежними суспільствами;*
- *заборгованість перед персоналом організації;*
- *заборгованість перед бюджетом і соціальними фондами;*

- заборгованість учасникам (засновникам) по виплаті доходів;
- аванси отримані;
- інші кредитори.

У залежності від юридичної природи і правового режиму зазначені позиції можуть бути зведені до трьох груп.

Перша - це заборгованість організації перед бюджетом і соціальними фондами. Заборгованість перед бюджетом - це, недоїмки, тобто не сплачені своєчасно податки; нараховані податковими органами фінансові санкції; заборгованість по платежах прирівняним з погляду їхньої обов'язковості до податків, наприклад, по платежах у дорожні фонди, митним зборам і іншим видам платежів, що надходять безпосередньо на казначейські рахунки у федеральний, регіональний чи місцевий бюджет (наприклад, платежі по державному зборі зараховують у федеральний бюджет на рахунки федерального казначейства). До цієї ж групи відноситься заборгованість по обов'язкових платежах у позабюджетні фінансові фонди.

Друга група - заборгованість організації перед її персоналом: борги по виплатах працівникам заробітної плати, компенсаціям, платежам у порядку відшкодування шкоди, заподіяного здоров'ю чи працівників унаслідок смерті працівника на виробництві.

Третя група - заборгованість перед партнерами і контрагентами по договірних і корпоративних зобов'язаннях: борги по платежах постачальникам за поставлені товари, підрядчикам - за виконані роботи з повернення отриманих, але невідпрацьованих авансів, оплата векселів. Тут же заборгованість організації перед учасниками (засновниками) по виплаті їм доходів (дивідендів) і заборгованість чи холдингу фірми-засновника перед дочірніми суспільствами по оплаті внесків у статутний капітал, по компенсації збитків, заподіяних дочірньому суспільству з вини основного суспільства. Борги третьої групи досить різноманітні, тому далеко не всі їх види зазначені в Положенні по бухгалтерському обліку (вони охоплені одним відвертеним терміном - "Інші кредитори").

2.3. Планування кредиторської заборгованості

Планування погашень по зобов'язаннях здійснюється фінансовими чи менеджерами безпосередньо центрами фінансової відповідальності по статтях бюджету, установлених регламентом. У рамках своєї компетенції і доцільності фахівці можуть визначати можливі варіанти планування заборгованості, використовуючи як прогнози "Розрахунки з постачальниками", визначаючи відстрочки платежів по конкретних контрактах і "Кредиторська заборгованість минулих періодів", установлюючи графіка погашення заборгованості по клієнтах, так і на основі бізнес-прогноз "Графік фінансування", що є спрощеною формою формування кредиторської заборгованості.

Прогноз призначений для планування величини кредиторської заборгованості і кількості днів її рівномірного погашення, суми авансів і відстрочки поточних платежів по статтях і елементам бюджету.

Основою для складання видаткової частини бюджету руху коштів повинні бути операційні бюджети всіх напрямків діяльності компанії і графік погашення заборгованості, що визначають наступні групи платежів, встановлені в прогнозі "Графік фінансування":

- * планові платежі по усіх видах податків і зборів перед бюджетом і позабюджетними фондами;
- * обслуговування кредитів, що містять план виплат по основному боргу і відсоткам;
- * витрати по оплаті праці;
- * зобов'язання перед постачальниками за матеріали, що поставляються, забезпечення енергоресурсами;
- * зобов'язання перед замовниками за виконані роботи;
- * фінансування управлінських і комерційних витрат;
- * графік інвестиційних виплат за придбання і модернізацію основних засобів;

* інші витрати.

По визначенню, кредиторська заборгованість - це тимчасово притягнуті підприємством і підмети поверненню фізичним і юридичним особам кошти. Кредиторська заборгованість відбиває вартісну оцінку фінансових зобов'язань підприємства перед різними суб'єктами економічних відносин і визначається, як:

$$Kз = PAC \times Op / P, \text{ де}$$

PAC - матеріальні витрати + величина відкладених виплат стороннім організаціям;

Op - відстрочка платежів у днях,

P - тривалість періоду в днях.

Для планування кредиторської заборгованості на короткостроковий період можна умовно приймати, що погашення заборгованості виробляється рівними частками протягом запланованої кількості днів додатково до поточного платежам, з урахуванням суми виданих авансів. При розрахунку витрати коштів сума платежу поділяється на кількість днів місяця і зміщується щодо місяця в обсязі, що приходиться на період відстрочки.

Прогнозний розрахунок кредиторської заборгованості є одним з основних етапів формування бюджету руху коштів і прогнозного балансу, а також для виконання фінансового аналізу.

Для аналізу стану кредиторської заборгованості використовуються коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості, що відносяться до групи показників ділової активності.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, що виражається в числі оборотів за період, можна розрахувати:

$$Kокз = Pп / Kз, \text{ де}$$

Pп - вартість реалізованої продукції (собівартість);

Kз - середньорічна кредиторська заборгованість.

Період обороту (погашення) кредиторської заборгованості, розраховується в днях:

$$\text{Покз} = 360 / \text{Кокз}$$

Важливість аналізу і керування кредиторською заборгованістю обумовлюється її значною часткою в поточних пасивах підприємства, її зміни помітно позначаються на динаміку показників його платоспроможності і ліквідності.

Поточне фінансове благополуччя підприємства значною мірою залежить від того, наскільки вчасно воно відповідає по своїх фінансових зобов'язаннях.

Фінансове планування бюджету, організація керування фінансовими потоками є підставою для складання платіжного календаря підприємства, що є інструментом оперативного планування і складається на невеликий проміжок часу з детально можливою точністю.

3. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості ТОВ "Юнігран"

Протягом 2006-2007 рр. грошовий потік від операційної діяльності до змін у чистих оборотних активах ТОВ «Юнігран» був додатним і його значне збільшення (у 3,1 рази) відбулось у 2006 році до 27 282,4 тис. грн. за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації на 58,8%. У 2006 році відбулось значне збільшення чистого оборотного капіталу на суму 11 093,0 тис. грн. Грошовий потік від операційної діяльності протягом періоду збільшувався від 4 962,6 тис. грн. (у 2004 році) до 16 189,4 тис. грн. (у 2006 році).

Протягом аналізованого періоду Товариство здійснювало інвестиції в основний капітал (придбання обладнання з видобутку і дроблення гранітів) на суму 43 768,5 тис. грн., зокрема у 2005 році на суму 27 048,9 тис. грн.

Фінансування інвестиційної діяльності здійснювалось за рахунок операційної і фінансової діяльності. Так протягом аналізованого періоду різниця між отриманими і погашеними кредитними ресурсами становила 1 035,3 тис. грн., Товариство випустило облігації серій «В» і «С» на суму 10 000,0 тис. грн. і збільшило власний капітал на суму 2 450,0 тис. грн.

Таблиця 3.1. Таблиця показників покриття боргових зобов'язань ТОВ «Юнігран» за 2005 – 2007 рр.

Показники	2005	2006	2007
Чистий прибуток, тис. грн.	7 168,10	4 913,20	17 311,90
Податок на прибуток, тис. грн.	2 389,40	1 804,30	5 770,60
Амортизація, тис. грн.	1 420,40	3 994,80	7 024,60
Фінансові витрати	379,9	1 189,3	1 186,2
ЕВІТДА, тис. грн.	11 357,8	10 712,3	31 293,3
Виплата за основною сумою кредиту, тис. грн.	1 700,00	3 000,00	31 396,20
Всього виплати за відсотками і основною сумою кредиту,	2 079,9	4 189,3	32 582,4
ЕВІТДА/ відсотки, разів	29,90	9,01	26,38
ЕВІТДА/ всього виплати за кредитними ресурсами, разів	5,46	2,56	0,96

Як видно з наведеної у таблиці інформації, покриття показника EBITDA відсотків на обслуговування боргу протягом аналізованого періоду становило 9,01 - 29,90 разів. Відношення показника EBITDA до загальних витрат на обслуговування кредитних ресурсів зменшувалось з 5,46 разів (у 2005 році) до 0,96 разів (у 2007-році).

Чистий рух коштів Товариства від операційної діяльності до змін у чистих оборотних активах протягом аналізованого періоду збільшився з 8 701,7 тис. до 27 282,4 тис. грн., зокрема у 2007 році у 3,1 рази за рахунок зростання чистого доходу від реалізації на 58,8%. У 2007 році відбулось значне зменшення чистого оборотного капіталу на суму 11 093,0 тис. грн., грошовий потік від операційної діяльності (після змін у чистих оборотних активах) протягом періоду збільшувався від 4 962,6 тис. грн. (у 2004 році) до 16 189,4 тис. грн. (у 2007 році). Протягом аналізованого періоду Товариство здійснювало інвестиції в основний капітал на суму

43 768,5 тис. грн., зокрема у 2007 році – 27 048,9 тис. грн. Фінансування інвестиційної діяльності здійснювалось за рахунок операційної та фінансової діяльності, протягом аналізованого періоду Товариство збільшило статутний капітал на суму 2 450,0 тис. грн., випустило облігації серії «В» і «С» на суму 10 000,0 тис. грн., різниця між отриманими і погашеними кредитними ресурсами протягом періоду становила 1 035,3 тис. грн. Відношення показника EBITDA до фінансових витрат у аналізованому періоді перебували на досить високому рівні, відношення EBITDA до всіх витрат на обслуговування боргу починаючи з 2005 по 2007 роки зменшилось до 0,96 разів.

Станом на 31.03.2007 року заборгованість за кредитами ТОВ «ЮНІГРАН» за короткостроковими кредитними лініями та овердрафтами становить 5 726,0 тис. грн.

Компанія 22.06.2006 р. уклала кредитний договір з «КРД (філія) Райфайзен Банк Аваль» строком дії до 21.06.2007 р. на відкриття

відновлюваної кредитної лінії в розмірі 7 000,0 тис. грн. під 16% річних на поповнення обігових коштів під заставу рухомого майна (транспортних засобів, бурових установок, іншого обладнання). Заборгованість за кредитною лінією станом на 31.03.2007 року становила 4 500,0 тис. грн.

Заборгованість за наведеним договором було погашено і 12.06.2007 р. укладено новий договір з «КРД (філія) Райфайзен Банк Аваль» строком дії до 05.06.2008 р. на відкриття відновлюваної кредитної лінії в розмірі 20 000,0 тис. грн. під 15% річних на поповнення обігових коштів під заставу рухомого майна (транспортних засобів, бурових установок, іншого обладнання). Заборгованість за кредитною лінією станом на 01.07.2007 року становила 6 935,0 тис. грн.

Також у травні 2007 року було укладено договір з «КРД (філія) Райфайзен Банк Аваль» на відкриття бланкового овердрафту в розмірі 3 000,0 тис. грн. з нарахуванням диференційованої ставки за користування ним в розмірі до 16% річних строком дії 1 рік. Заборгованість за овердрафтовим кредитом станом на 01.07.2007 р. складала 114,5 тис. грн.

Протягом I кварталу 2007 року компанія сплатила відсотків «КРД (філія) РайфайзенБанкАваль» в сумі 135 847,33 грн. за користування овердрафтом та кредитною лінією.

У III кварталі 2006 року було укладено кредитний договір на 3 роки з АКІБ «Укрсиббанк» на відкриття кредитної лінії на суму 1 582,0 тис. грн. із річною ставкою в сумі 15,5% з метою оплати певного контракту на поставку обладнання під забезпечення майнових прав та обладнання по цьому контракту. Станом на

01.07.2007 р. заборгованість за цією кредитною лінією становила 1 047,9 тис. грн. Протягом I кварталу 2007 року компанія сплатила відсотків в сумі 53 252,09 грн. за користування цією кредитною лінією, та тіла кредиту в сумі 178,0 тис. грн.

Станом на 31.07.2007 р. ТОВ «Юнігран» мав 3 кредитні договори на суму 11 582,0 тис. грн., заборгованість за якими становила 5 726,0 тис. грн. У травні 2007 року було погашено кредитну лінію перед «Райффайзен Банк» і відкрито нову кредитну лінію з лімітом на суму 20 000,0 тис. грн. Таким чином станом на 01.07.2007 р. сума ліміту за трьома кредитами Товариства становила 24 582,0 тис. грн., а заборгованість 8097,4 тис. грн. Відсоткові ставки за кредитами становлять 15,0-15,5% річних, у заставу надано транспортні засоби, бурові установки та іншеобладнання компанії, погашення кредитів відбуватиметься 2008-2009 роках.

Для проведення аналізу дебіторської заборгованості ТОВ потрібно розрахувати такі коефіцієнти як *Оборотність дебіторської заборгованості*, *Період погашення ДЗ*, *Частка ДЗ в поточних активах*.

Для розрахунку коефіцієнтів використовується бухгалтерський баланс і Звіт про фінансові результати.

Формули за якими будуть розраховуватись коефіцієнти:

$$1. \text{ Оборотність ДЗ} = \frac{BP}{ДЗ} \text{ де } BP - \text{ виручка від реалізації; } ДЗ - \text{ дебіторська}$$

заборгованість.

$$2. \text{ Період оборотності ДЗ} = \frac{360}{\text{Оборотність ДЗ}}$$

$$3. \text{ Частка ДЗ в поточних активах} = \frac{ДЗ}{\text{поточні активи}} \times 100\%$$

Таблиця 3. 2.

**ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ДАНИХ ФОРМ 1-м, 2-м
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТОВ «Юнігран»**

	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Виручка від реалізації, тис. грн.	6881,7	2444,3	14559,7
Вартість активів, тис. грн.	8284,4	6345,2	8698,3
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	8202,0	8153,5	6321,9

Таблиця 3.3

**ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ РОЗРАХУНКІВ КОЕФІЦІЄНТІВ ДЛЯ
АНАЛІУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОВ «Юнігран»**

Показник	Звітний період		
	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Оборотність ДЗ, об	$\frac{6881.7}{8202 + 8153,5 + 6321,9} = 30.35$	$\frac{2444.3}{22677.4} = 10.78$	$\frac{14559.7}{22677.4} = 64.20$
Період погашення ДЗ, дні	$\frac{360}{30.35} = 12$	$\frac{360}{10.78} = 33$	$\frac{360}{64.20} = 6$
Частка ДЗ в поточних активах, %	$\frac{8202}{8284.4} \times 100 = 99$	$\frac{8153.5}{8345.2} \times 100 = 98$	$\frac{6321.9}{8698.3} \times 100 = 73$

Виходячи з даних результатів можна зробити такі висновки:

1. Найвища оборотність ДЗ помітна в 2007-тому році, що є в два рази більшою ніж в 2005-гому і в 5 разів більше ніж в 2006-тьому. Отже в 2007-тому році фірма максимізувала швидкість оборотів ДЗ, тим самим в значній мірі зменшивши ризик її непогашення. Видно що підприємство в 2007-тому році проводило агресивну політику стягнення платежів і досягло чималих

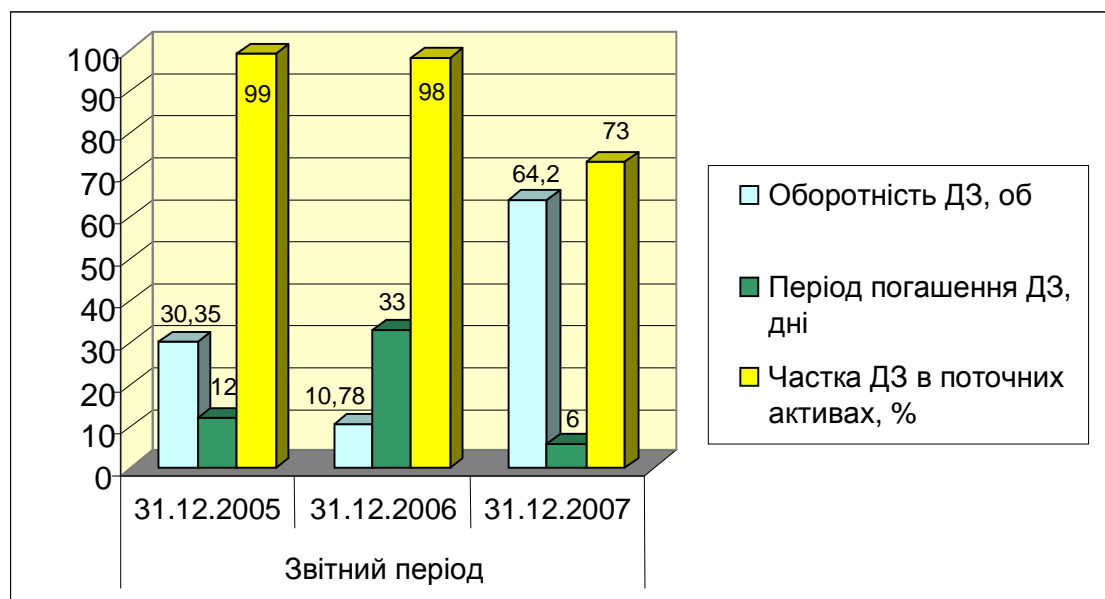

результатів у збуті продукції. Збільшення оборотності ДЗ є позитивним в роботі підприємства.

2. Період погашення ДЗ ТОВ з точки зору науковців можна вважати нормальним, так як він не перевищує 60-ти днів.

3. Показник *Частка ДЗ в поточних активах* впливає на рівень ліквідності ДЗ. Як видно з нижчеподаної діаграми – в останньому періоді частка ДЗ в активах відчутно зменшилась (на 25 %). Ця зміна підвищила показник ліквідності дебіторської заборгованості.

*Таблиця 3.4. ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ
ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ*

Протягом аналізованого періоду фінансування діяльності ТОВ «Юнігран» відбувалось переважно за рахунок власного капіталу, меншим чином за рахунок поточних і довгострокових зобов'язань.

Власний капітал Товариства протягом аналізованого періоду більшився у 8,8 разів до 41 338,9 тис. грн. (станом на 31.03.2007 р. – 60,0% від пасивів), за рахунок дворазового збільшення статутного капіталу (у 2005

р. до – 1 750,0 тис. грн. і у 2006 році до – 10 000,0 тис. грн.) і ерозподіленого прибутку який збільшувався протягом аналізованого періоду і станом на 31.03.2007 р. складав – 31 338,9 тис. грн.

У аналізованому періоді відбулось збільшення поточних зобов'язань з 4 001,1 тис. грн. (5,4% від пасивів) до 17 230,4 тис. грн. (15,0% від пасивів). Станом на 31.03.2007 р. поточні зобов'язання склалися з: короткострокових кредитів банків на суму 5 726,0 тис. грн., кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на суму 3 784,4 тис. грн., кредиторської заборгованості з розрахунків на суму 2 912,0 тис. грн. та інших поточних зобов'язань на суму 4 807,1 тис. грн.

Протягом 2005 року відбулось суттєве збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, яка на 31.12.2005 р. становила – 11 043,3 тис. грн., на кінець 2006 року кредиторська заборгованість зменшилась до 2 897,9 тис. грн. Структура кредиторської заборгованості станом на 31.03.2007 р. наведена в таблиці (Таблиця 3.5.).

Таблиця 3.5. Структура кредиторської заборгованості ТОВ "Юнігран"

№	Контрагент	Сума заборгованості, грн	Питома вага, контрагента
1.	Південно-Західна залізниця	992 872,44	26,2
2.	«Юнігран-сервіс»	425 000,00	11,2
3.	«Хесін»	417 768,78	11,0
4.	«МКДЗ»	195 622,21	5,2
5.	СПД Кириченко	159 171,00	4,2
6.	«ППЖТ»	86 337,60	2,3
7.	АМИ-Україна	81 442,37	2,2
8.	«Міська будівельна компанія»	62 500,00	1,7
9.	«РСУ1-Дельта»	54 258,50	1,4
10.	«Макей-Україна»	20 000,00	0,5
11.	Інші	1 289 427,10	34,1
	Разом	3 784 400,00	100,0

Найбільшим з кредиторів підприємства, станом на 31.03.2007 р., є Південно-західна залізниця, питома вага якої у структурі кредиторської заборгованості за поставлену продукцію становить – 26,2%. Частки

інших компаній, серед яких присутні «Юнігран-сервіс» і Малинський каменедробильний завод не перевищують 11,2%.

Кредиторська заборгованість з розрахунків станом на 31.03.2007 р. складалася, в основному, з одержаних авансів на суму 2 611,0 тис. грн.

Під іншими поточними зобов'язаннями, станом на 31.03.2007 р. на суму 4 807,1 тис. грн. Товариство обліковує зобов'язання за поставлене обладнання.

У довгострокових зобов'язаннях, станом на 31.03.2007 р. на суму 10 298,0 тис. грн., або 25,0% від пасивів, компанія обліковує кошти отримані від розміщення облігацій (10 000,0 тис. грн.).

Висновок

Важливість аналізу і управління кредиторською заборгованістю обумовлена ще й тим, що, складаючи значну частку поточних пасивів підприємства, її зміни помітно позначаються на динаміці показників його платоспроможності і ліквідності.

Аналіз кредиторської заборгованості підприємства проводиться на основі використання його фінансової звітності: бухгалтерського балансу і форми № 5. Для того щоб співвіднести динаміку величини кредиторської заборгованості зі змінами масштабів діяльності підприємства, при розрахунку ряду коефіцієнтів оборотності кредиторської заборгованості використовуються показники фінансових результатів

Прискорення оборотності засобів у розрахунках і скорочення термінів оборотності в динаміці розглядається як позитивна тенденція. Показники оборотності доцільно порівнювати з нормативними показниками. На жаль, у даний час відсутня нормативна база таких показників у галузевому розрізі. А оскільки вона ґрунтується в тому числі і на аналізі тимчасових рядів, її і неможливо розробити при постійно змінюючихся соціально-економічних умовах і регулюючій правовій базі в Україні. Тому в даний час приходиться або розглядати й аналізувати динаміку показників оборотності, або порівнювати їх з рівнем, досягнутим успішно діючими підприємствами аналогічного профілю, що функціонують у тих же умовах.

Збільшення періоду оборотності дебіторської заборгованості може свідчити про погіршення умов оплати продукції (послуг) по договорах, фінансових утрудненнях у споживачів, зниженні ефективності діяльності маркетингових і збутових підрозділів та ін.

Велике значення при дослідженні дебіторської заборгованості має аналіз її якості. Особлива увага якості дебіторської заборгованості приділяють інвестори. При аналізі фінансово-економічного стану підприємства й оцінці його можливості в перспективі відповідати за своїми

обов'язками часто постає питання: яка частина дебіторської заборгованості досить ліквідна, а яка ні? Деяке представлення про це може дати інформація про структуру дебіторської заборгованості в розрізі термінів її утворення. Досліджуючи зміну структури дебіторської заборгованості з часом з врахуванням термінів оплати фірми, що передбачаються типовими договорами, можна зробити додаткові висновки про зміну якості дебіторської заборгованості.

По своїй суті дебіторська заборгованість це витрати на виробництво неоплаченого вчасно товару чи послуг, які фірма оплачує або за рахунок власних, або за рахунок позикових засобів. Якщо величина неплатежу перевищить фінансові і кредитні можливості підприємства, то воно буде не в змозі оплачувати рахунки постачальників і стане банкрутом. Тому управлінню дебіторською заборгованістю придається велике значення.

Незважаючи на те, що кредит часто є необхідною умовою нормальної діяльності, що обумовлює ефективність і конкурентноздатність фірми, негативні результати неефективного управління дебіторською заборгованістю можуть проявитися в затримці припливу коштів у касу і на рахунки підприємства, у порушенні термінів оплати зобов'язань і розрахунків по боргах.

Одним з першорядних напрямків у цій роботі є контроль за простроченими рахунками покупців і замовників. Дані про стан дебіторської заборгованості приводяться в бухгалтерському балансі, у формі бухгалтерської звітності № 5. Задача фінансового менеджера полягає у постійному відстеженні інформації про те, які з боргів прострочені, на який термін і хто є боржниками по них, нагромадження й аналіз даних про тенденції в здійсненні оплати в розрізі укрупненої номенклатури продукції (послуг) і груп споживачів. Уже наявність цих зведень сприяє прийняттю рішень, спрямованих на скорочення періоду оборотності засобів у розрахунках.

Може бути запропонований наступний нескладний спосіб ефективного

управління дебіторською заборгованістю. В основі цього методу лежить порівняння в динаміці фактичного і нормативного термінів дебіторської заборгованості.

Насамперед менеджери фірми повинні визначити термін перевірки дебіторської заборгованості, тобто встановити періодичність циклу детального аналізу її стану. Як правило, найбільш оптимальним є місячний термін.

Виходячи з прийнятої політики збуту продукції (послуг) фірми, що залежить від багатьох факторів, у першу чергу факторів ринкової кон'юнктури, встановлюється нормативний термін дебіторської заборгованості, тобто кількість днів, протягом яких дебітори зобов'язані погасити свою заборгованість. Нормативний термін кредитування включає як стандартне число днів надання товарного кредиту, що фігурує в договірній документації, так і додаткове число днів, що фірма готова ще "почекати" до здійснення розрахунку по угоді.

Далі визначається фактичний термін дебіторської заборгованості. Для цього спочатку знаходиться величина середньоденного виторгу шляхом розподілу загального її обсягу за деякий період (звичайно квартал) на календарне число днів періоду. Фактичне число днів, за яке в середньому погашаються зобов'язання по дебіторській заборгованості, визначається розподілом обсягу фактичної заборгованості на дату аналізу на середньоденний виторг. Для визначення суми простроченої заборгованості необхідно використовувати бухгалтерські документи.

При оцінці результатів діяльності фірми знаходимо різницю між нормативним і фактичним термінами надання кредиту. Якщо результат позитивний, фірма має, економію за рахунок більш низької фактичної вартості дебіторської заборгованості в порівнянні з нормативною. Чисельно він буде дорівнює добутку кількості днів, на яке вдалося скоротити оборотність дебіторської заборгованості, на середньоденний виторг.

Здійснення ряду нескладних і ефективних заходів по удосконалюванню

роботи з дебіторами дозволяє поліпшити результати діяльності підприємства, у тому числі стан платоспроможності і ліквідності активів. Ці міри стосуються насамперед удосконалювання обліку і контролю операцій з дебіторами, створення інформаційної бази по фінансовому положенню партнерів.

При закладенні договорів повинні бути чітко обговорені умови і терміни оплати за продукцію, які необхідно регулярно підтверджувати.

При наявності більш детальної інформації, наприклад стандартних форм бухгалтерської звітності, може бути розрахований ряд коефіцієнтів, що дають більш точне представлення про закономірності динаміки кредиторської заборгованості.

Для ефективного управління підприємством дуже важливо знати стан фінансових взаємин з постачальниками і підрядчиками, оскільки саме ними поставляються всі необхідні для нормального функціонування матеріальні цінності, виконуються роботи, що вимагаються, і виявляються відповідні послуги. Обсяги заборгованості по постачаннях цієї продукції (робіт, послуг) відбиті по статтях балансу "Кредиторська заборгованість постачальникам і підрядчикам" і "Векселя до оплати" (сума векселів до оплати враховується при розрахунках у тому випадку, коли векселями забезпечуються головним чином постачання продукції, оплата робіт, послуг). Відповідно було б правильно співвіднести цю заборгованість не з усіма витратами, а лише з матеріальними витратами (форма №5 "Додаток до бухгалтерського балансу", розділ 6 "Витрати, зроблені організацією").

При аналізі фінансового стану підприємства велике значення має порівняння показників кредиторської і дебіторської заборгованості. При цьому важливо порівнювати не тільки їхні обсяги в абсолютному вираженні, що здійснюється при визначенні коефіцієнтів ліквідності, але і тривалість періодів оборотності. Якщо період оборотності дебіторської заборгованості помітно перевищує аналогічний показник по кредиторській заборгованості, то це чревате виникненням утруднень у здійсненні поточних платежів.

Якість кредиторської заборгованості характеризується показниками, що відбивають своєчасність здійснення розрахунків по зобов'язаннях. Представлення про це дає, наприклад, показник частки простроченої кредиторської заборгованості в загальному її обсязі. Дані для розрахунку таких показників приводяться в розділі 2 "Дебіторська і кредиторська заборгованість" Додатка до бухгалтерського балансу (форма № 5), причому в цьому розділі наводяться дані про рух відповідних показників кредиторської заборгованості.

Як відомо, діяльність будь-якого підприємства зв'язана з придбанням матеріалів, продукції, споживанням різного роду послуг. Якщо розрахунки за продукцію чи зроблені послуги робляться на умовах наступної оплати, можна говорити про одержання підприємством кредиту від своїх постачальників і підрядчиків. У свою чергу саме підприємство також виступає кредитором своїх покупців і замовників, а також постачальників у частині виданих їм авансів під майбутню поставання продукції. Тому від того, наскільки терміни наданого підприємству кредиту відповідають загальним умовам його виробничої і фінансової діяльності (наприклад, терміну погашення дебіторської заборгованості), залежить фінансове благополуччя підприємства. Порівнянням тривалості періодів оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості в динаміку встановлюються тенденції у взаєморозрахунках з дебіторами і кредиторами підприємства.

Використана література

1. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. //В редакції закону N 1829-III від 22.06.2000, ВВР, 2000, N 46, ст.391.
2. Наказ Мінфіну „Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування” N 291 від 30.11.99
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджений наказом Міністерства фінансів України №87 від 31.03.99 р.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №2 “Баланс”, затверджений наказом Міністерства фінансів України №87 від 31.03.99 р
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №11 “Зобов’язання” затверджений наказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000 р.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 Оренда затверджений наказом Міністерства фінансів України №20 від 31.01.2000 р.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 Дебіторська заборгованість , затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. №237
8. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік , - Житомир: ПП Рута, 2003
9. Бутинець Ф.Ф., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова С.М. Організація бухгалтерського обліку , - Житомир: ПП Рута , 2001
10. Величко О. Г., Голов С. Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні. — Д.: ВАТ Баланс-Клуб , 2000. — 768 с.
11. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / Київський національний економічний ун-т. — К., 2000. — 258с.
12. Економічний аналіз: Підручник За ред.. Чумаченка - К: КНЕУ, 2004

13. Измайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 148 с.:
14. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посіб. - К.: МАУП, 2000-152с.
15. Калина А. В., Конева М. И., Ященко В. А. Современный экономический анализ и прогнозирование
16. (микро- и макроуровни): Учеб.-метод. пособие. - 3-е изд., перераб. и доп. - К.: МАУП, 2003. - 416 с.
17. Лапішко М.Л. Основи фінансово-статистичного аналізу економічних процесів. – Львів: Світ, 1995
18. Лень В.С., Гливенко бухгалтерський облік в Україні: основи та практика. – К.: 2004
19. Лишиленко О.М. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. Посібник, - К.:2005
20. Маляревский Ю.Д. Тютюнник П.С. Финансовый учет: Учебно-методическое пособие для самостоятельного изучения дисциплины. – Х.: ИНЖЕК, 2003 – 288с.
21. Нашкерська Г.В. фінансовий облік – К:Кондор, 2005
22. Сахарцева І.І. Основи складання бухгалтерської звітності за вимогами національних стандартів України навч. Посібник. – К.: Кондор, 2003
23. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / Київський національний економічний ун-т. — К., 2000. — 258с.
24. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие. - К.:МАУП, 2003. - 368 с.
25. Фінансовий менеджмент: навч.-метод. посібник. / А.М. Поддєрьогін та ін.. – К.: КНЕУ, 2001
26. Фінансовий менеджмент./За ред. Проф. Г.Г.Кірейцева. Київ:ЦУЛ, 2002. - 496 с.

27. Чебанова Н.В. Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік: Посібник. К: "Академія", 2002. - 672 с.

Додатки

Додаток 1. Журнал господарчих операцій

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція		Сума
		Дт	Кт	
1	Списані на основне виробництво сировина і матеріали	231	201	725 000
2	Нараховано заробітну плату основних виробничих робітників	231	661	200 000
3	Нарахований на зарплату збір на обов'язкове державне пенсійне ння	231	651	62 000
4	Нарахований на зарплату внесок на загальнообов'язкове державне е страхування в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю	231	652	8000
5	Нарахований на зарплату внесок на загальнообов'язкове державне е страхування на випадок безробіття	231	653	3000
6	Нарахований на зарплату внесок на обов'язкове державне соціальне ння від нещасного випадку на виробництві і професійному ванні	231	656	2000
7	Нараховано амортизацію загальновиробничих основних фондів	91	131	5250
8	Оплачено комунальні послуги з ПДВ	631	311	90 000
9	Віднесено комунальні послуги без ПДВ на загальновиробничі витрати Податковий кредит по ПДВ віднесений на розрахунки з бюджетом	91	631	75 000
		641	631	15 000
10	Нараховано заробітну плату загальновиробничого персоналу	91	661	100 000
11	Нарахований на зарплату збір на обов'язкове державне пенсійне ння	91	651	31 000
12	Нарахований на зарплату збір на загальнообов'язкове державне е страхування в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю	91	652	4000
13	Нарахований на зарплату збір на загальнообов'язкове державне е страхування на випадок безробіття	91	653	1 500
14	Нарахований на зарплату внесок на обов'язкове державне соціальне ння від нещасного випадку на виробництві	91	656	1 000
15	Нараховано амортизацію нематеріальних активів робничого призначення	91	133	6000
16	Сплачено стороннім організаціям за послуги	685	311	196 500
17	Віднесено податковий кредит по ПДВ на розрахунки з бюджетом	641	644	32 750
18	Віднесено витрати по отриманим послугам на загальновиробничі на суму без ПДВ На суму ПДВ	91	685	163 750
		644	685	32 750
19	Оприбутковані МШП терміном експлуатації менш 365 днів без ПДВ	22	631	25 000
		641	631	5000

20	Вроблено розрахунки з кредиторамі по МШП	631	311	30 000
21	Списані МШП на загальвиробничі витрати	91	22	25 000
22	Списані на виробництво загальвиробничі витрати відповідно до ної потужності підприємства	231	91	412 500
23	Оприбутковано готову продукцію на склад по виробничій ості	26	231	1 412 500
24	Відвантажено готову продукцію з ПДВ за ціною реалізації	361	701	3 600 000
25	Відбито податкові зобов'язання по ПДВ	701	641	600 000
26	Списано доходи від реалізації продукції на фінансові результати	701	791	3 000 000
27	Оплачено реалізовану продукцію	311	361	3 000 000
28	Надійшов аванс за нереалізовану продукцію на суму з ПДВ	311	681	1 200 000
29	Відбито податкові зобов'язання по ПДВ	643	641	200 000
30	Списано виробничу собівартість реалізованої продукції	901	26	1 412 500
31	Списано виробничі витрати на фінансові результати	791	901	1 412 500
32	Отримано аудиторські послуги без ПДВ Віднесений податковий кредит по ПДВ на розрахунки з бюджетом	92 641	685 685	200 250 40 050
33	Нараховано оплату праці адміністративному апаратові	92	661	100 000
34	Нарахований на оплату праці збір на обов'язкове державне пенсійне ння	92	651	31 000
35	Нарахований на оплату праці внесок на загальнообов'язкове е соціальне страхування по тимчасовій непрацездатності	92	652	4 000
36	Нарахований на оплату праці внесок на загальнообов'язкове е соціальне страхування на випадок безробіття	92	653	1 500
37	Нарахований на зарплату внесок на обов'язкове державне соціальне ння від нещасного випадку на виробництві	92	656	1 000
38	Нараховано комунальний податок	92	641	2 250
39	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	791	92	340 000
40	Отримано маркетингові послуги без ПДВ Відбитий податковий кредит по ПДВ	93 641	685 685	189 000 37 800
41	Списані на фінансові результати витрати на збут	791	93	189 000
42	Визнано штрафні санкції	94	685	16 000
43	Списані на фінансові результати інші витрати операційної ті	791	94	16 000
44	Нараховано податок на прибуток	981	641	341 249
45	Списано податок на прибуток на фінансові результати	791	981	341 249
46	Перераховано податок на прибуток у бюджет	641	311	100 000
47	Визначено чистий прибуток	791	441	731 500
48	Оплачено за сировину і матеріали	631	311	720 000
49	Оприбутковано сировину і матеріали без ПДВ ПДВ	201 641	631 631	600 000 120 000

50	Нараховано дивіденди фізичним особам резидентам	443	671	28 571
51	Утримано податок на дивіденди	671	641	8 571
52	Сплачено податок на дивіденди в бюджет	641	311	8 571
	Отримано в касу кошти з банку для виплати дивідендів	301	311	20 000
53	Виплачено дивіденди фізичним особам	671	301	20 000
54	Зроблено відрахування в резервний фонд підприємства	443	431	500
55	Зроблено утримання з заробітної плати: прибуткового податку	661	641	60 000
	вбору на обов'язкове державне пенсійне страхування	661	651	8 000
	внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок хвороби	661	653	1 000
	внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування в зв'язку з випадком безробіття	661	652	1 000
56	Отримано заробітну плату з банку в касу підприємства	301	311	330 000
57	Видано заробітну плату працівникам з каси	661	301	330 000
58	Перераховані в бюджет податки: у пенсійний фонд	651	311	136 000
	у фонд соціального страхування по тимчасовій непрацездатності	652	311	13 000
	у фонд соціального страхування в зв'язку з травмами на роботі	656	311	4 000
	у фонд соціального страхування на випадок безробіття	653	311	7 000
	прибуткового податку	641	311	60 000
	комунального податку	641	311	2 000
59	Реформація балансу	441	443	29 071
	Усього:			6 987 132

Додаток 2. Оборотно-сальдова відомість

Сальдо по рахункам на 31.12.03			Обороти за 2004 рік		Сальдо по рахункам на 31.12.2004	
Рах.	Д-т	К-т	Д-т	К-т	Д-т	К-т
10	1 814 800				1 814 800	
12	24 700				24 700	
131		331 200		5250		336 450
133		52 400		6000		58 400
17	51 500				51 500	
201	2 008 200		600000	725000	1 883 200	
22			25000	25000		
23			1412500	1412500		
26	1 200 000		1412500	1412500	1 200 000	
28	244 200				244 200	
301			350000	350000		
311	28 700		4200000	1653142	2 575 558	
333	230 500				230 500	
334	180 000				180 000	
34	148 200				148 200	
361	3 212 300		3600000	3000000	3 812 300	
371	145 000				145 000	
39	1 200				1 200	
40		787 000				787 000
42		368 500				368 500
43		795 700		500		795 700
441	300 900		29071	671500		341 529
60		2 382 600				2 382 600
62		661 500				661 500
631		2 103 000	745000	745000		2 103 000
641		51 600	374800	903679		580 479
643	30 000		200 000	0	230 000	
644			500000	800000		300 000
65		43 300	164000	160000		39 300
661		105 500	400000	400000		105 500
671		14 600	28571	28571		14 600
681		1 913 300		1200000		3 113 300
685		10 000		542800		552 800
701			3600000	3600000		

901			1 412 500	1 412 500		
91			412 500	412 500		
92			340 000	340 000		
93			210 000	210 000		
94			16 000	16 000		
981			350 000	350 000		
	9 620 200	9 620 200	20382442	20382442	12 541 158	12 541 158

Додаток 3. Баланс

Актив	Код рядка	1.01.05	1.01.04	Сальдо счетов, согласно которым заполняется Баланс
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:				
залишкова вартість	010	24 700	24 700	Ряд.011-012
первісна вартість	011	83 100	77 100	Д-т 12
накопичена амортизація	012	58 400	52 400	К-т 133
Незавершене будівництво	020			Д-т 15
Основні засоби:				
залишкова вартість	030	1 814 800	1 814 800	Ряд. 031-032
первісна вартість	031	2 151 250	2 146 000	Д-т 10,11
знос	032	336 450	331 200	К-т 131,132
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040			Д-т 141
інші фінансові інвестиції	045			Д-т 142,143
Довгострокова дебіторська заборгованість	050			Д-т 161,162,163
Відстрочені податкові активи	060	51 500	51 500	Д-т 17
Інші необоротні активи	070			Д-т 15,18
Всього за розділом I	080	1 891 000	1 891 000	Ряд. 010+020+030+ 040+045+050+060+070
II. Оборотні активи				
Запаси:				
виробничі запаси	100	1 883 200	2 008 200	Д-т 20,22
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110			Д-т 21
незавершене виробництво	120			Д-т 23
готова продукція	130	1 200 000	1 200 000	Д-т 26
товари	140	244 200	244 200	Д-т 28
Векселі одержані	150	148 200	148 200	Д-т 34
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:				
чисто реалізаційна вартість	160	3 812 300	3 212 300	Ряд. 161-162
первісна вартість	161	3 812 300	3 212 300	Д-т 36
резерв сумнівних боргів	162			К-т 38

Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
з бюджетом	170			Д-т 641
за виданими авансами	180	145 000	145 000	Д-т 371
з нарахованих доходів	190			Д-т 373
із внутрішніх розрахунків	200			Д-т 682, 683
Інша поточна дебіторська заборгованість	210			Д-т 372, 374, 375, 377
Поточні фінансові інвестиції	220			Д-т 352
Грошові кошти та їх еквіваленти:				
в національній валюті	230	2 575 558	28 700	Д-т 301,311, 313, 331,351
в іноземній валюті	240			Д-т 302,312,314, 332,351
інші оборотні активи	250	410 500	410 500	Д-т 643,333,334
Усього за розділом II	260	10 720 958	7 728 000	Ряд. 100+110+120+130+140+150+160+170+180+190+200+210+220+230+240+250
III. Витрати майбутніх періодів	270	1 200	1 200	Д-т 39
Баланс	280	12 541 158	9 620 200	Ряд. 080+260+270
Пасив	Код рядка			
I. Власний капітал				
Статутний капітал	300	787 000	787 000	К-т 40
Пайовий капітал	310			К-т 41
Додатковий вкладений капітал	320	368 500	368 500	К-т 42
Інший додатковий капітал	330			К-т 442,423, 424, 425
Резервний капітал	340	796 200	795 700	К-т 43
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	341 529	(300 900)	К-т 441 – Д-т 442
Неоплачений капітал	360			Д-т 46
Вилучений капітал	370			К-т 45
Усього за розділом I	380	2 293 229	1 650 300	Ряд. 300+310+ 320+330+340+350+360+370
II. Забезпечення наступних витрат і платежів				
Забезпечення виплат персоналу	400			К-т 471
Інші забезпечення	410			К-т 473,474
Цільове фінансування	420			К-т 48
Усього за розділом II	430			Ряд. 400+410+420
III. Довгострокові				

зобов'язання				
Довгострокові кредити банків	440			К-т 50
Довгострокові фінансові зобов'язання	450			К-т 51
Відстрочені податкові зобов'язання	460			К-т 54
Інші довгострокові зобов'язання	470			К-т 55
Усього за розділом III	480			Ряд. 440+450+460+470
IV. Поточні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	500	2 382 600	2 382 600	К-т 60
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510			К-т 61
Векселі видані	520	661 500	661 500	К-т 62
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	2 103 000	2 103 000	К-т 631
Поточні зобов'язання за розрахунками:				
З одержаних авансів	540			К-т 681
З бюджетом	550	580 479	51 600	К-т 641
З позабюджетних платежів	560			К-т 642
Зі страхування	570	39 300	43 300	К-т 65
З оплати праці	580	105 500	105 500	К-т 661
З учасниками	590	14 600	14 600	К-т 67
Із внутрішніх розрахунків	600			К-т 682,683
Інші поточні зобов'язання	610	852 800	10 000	К-т 372,644,685
Усього за розділом IV	620	10 247 929	7 969 900	Сума строк 500-610
V. Доходи майбутніх періодів	630	0	0	К-т 69
Баланс	640	12 541 158	9 620 200	Ряд. 380+430+480+620

Додаток 4. Звіт про фінансові результати

1. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	Примітки
1	2	3	4
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	3 600	Оборот по К-ту 70
Податок на додану вартість	015	(600)	Оборот по К-ту 641 (по рядку 010)
Акцизний збір	020		Оборот по К-ту 641
	025		
Інші вирахування з доходу	030		Оборот по К-ту 704
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	3 000	ряд. 010 - 015 - 020 - 025 - 030
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	(1 412)	Обороти по Д-ту 90
Валовий: Прибуток	050	1 588	ряд. 035 - 040
збиток	055		
Інші операційні доходи	060		Обороти по К-ту 71 (без ПДВ)
Адміністративні витрати	070	(340)	Обороти по Д-ту 92
Витрати на збут	080	(210)	Обороти по Д-ту 93
Інші операційні витрати	090	(16)	Обороти по Д-ту 94
Фінансові результати від операційної діяльності: Прибуток	100	1 022	Сальдо 791 ряд.050 (055) + 060 - 070 - 080 - 090
збиток	105		
Доход від участі в капіталі	110		Обороти по К-ту 72
Інші фінансові доходи	120		Обороти по К-ту 73
Інші доходи	130		Обороти по К-ту 74
Фінансові витрати	140		Обороти по Д-ту 95
Витрати від участі в капіталі	150		Обороти по Д-ту 96
Інші витрати	160		Обороти по Д-ту 97
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування: прибуток	170	1 022	
збиток	175		
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	350	Сальдо по Д-ту 981

Фінансові результати від звичайної діяльності:	190	672	
прибуток			Обороти по рахунку 79
збиток	195		
Надзвичайні:	200		
доходи			Обороти по К-ту 75
витрати	205		Обороти по К-ту 99
Податки з надзвичайного прибутку	210		Обороти по субрахунку 982
Чистий:	220	672	441, 442 в
прибуток			кореспонденції з 79
збиток	225		

II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Найменування показника	Код рядка	За звітний період	Обороти по рахунку
1	2	3	4
Матеріальні затрати	230	750	80
Витрати на оплату праці	240	400	81
Відрахування на соціальні заходи	250	150	82
Амортизація	260	11	83
Інші операційні витрати	270	667	84
Разом	280	1 978	ряд. 230+240+250+260+270

Додаток 5. Звіт про рух грошових коштів

Стаття	Код рядка	За звітний період		Порядок розрахунку
		надходження	видаток	
1	2	3	4	5
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	010	1 022	-	Ряд. 170 Ф. № 2
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування				
Коригування на: амортизацію необоротних активів	020	11	X	Ряд. 032 Ф. № 1
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	1 033	-	Ряд. 010 + ряд. 020 + гр. 3 ряд. 050 - гр. 4 ряд. 050
Зменшення (збільшення): оборотних активів	080	-	475	Сума рядків 100 - 140, 150, 160, 170, 180, 200, 210, 250 балансу на кінець періода – сума цих рядків на начало періода
Збільшення (зменшення): поточних зобов'язань	100	2 078	-	Сума рядків 520, 530, 540, 550, 560, 570, 580, 600, 610 балансу на кінець періода – сума цих рядків на начало періода
Грошові кошти від операційної діяльності	120	2 636	-	Гр. 3 ряд. 070 - гр. 4 ряд. 080 - гр. 4 ряд. 090 + гр. 3 ряд. 100
Сплачені: податки на прибуток	140	X	109	За даними аналітичного обліку: Дт 641 /податок на прибуток Кт 311
Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150	2 527	-	Гр. 3 ряд. 120 - гр. 4 ряд. 140
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	2 527	-	Гр. 3 ряд. 120 - гр. 4 ряд. 140
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності		-	-	
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності				
Сплачені дивіденди	350	X	20	Д-т 671 в кореспонденції з 301

Чистий рух коштів до надзвичайних подій	370	-	20	Сума гр. 3 ряд. 310-360 – сума гр. 4 цих рядків
Чистий рух коштів за звітний період	400	2 547	-	Гр. 3 ряд. 170 - гр. 4 ряд. 300 - гр. 4 ряд. 390
Залишок коштів на початок року	410	29	X	Гр. 3 ряд. 230 Ф. № 1
Залишок коштів на кінець року	430	2 576	X	Гр. 3 ряд. 410 + гр. 3 ряд. 400

Додаток 6. Аналіз фінансової стійкості ТОВ "Юнігран"

Показник	На початок періоду, т. грн.	На кінець періоду, т. грн.	Абсолютне відхилення, т. грн.	Темп росту, %
1. Джерела власних засобів	872,7	873	0,3	100
2. Необоротні активи	1932,2	1895,7	-36,5	98
3. Власні оборотні кошти [1-2]	-1059,5	-1022,7	36,8	96,5
4. Довгострокові кредити і позичені кошти	0	10,8	10,8	-
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат [3+4]	-1059,5	-1011,9	47,6	95,5
6. Короткострокові кредити і позики	8745,7	8257,2	- 488,5	94,4
7. Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат [5+6]	7686,2	7245,3	- 440,9	94,3
8. Величина запасів	3452,4	2237,7	- 1214,7	64,8
9. Надлишок (недолік) власних оборотних коштів [3-8]	-4511,9	-3260,4	1251,5	72,3
10. Надлишок (недолік) власних оборотних коштів і довгострокових позикових засобів для формування запасів і витрат [5-8]	-4511,9	-3249,6	1262,3	72
11. Надлишок (недолік) загальної величини основних джерел формування запасів [7-8]	4233,8	5007,6	773,8	118,3